

ANTWERPEN 1920

VERHALEN VAN
DE VIIE OLYMPIADE

JASPER
TRUYENS

ANTWERPEN 1920

INHOUD

	Voorwoord	7
1	De laatste getuigen	9
2	Vijfentwintig jaar moderne Spelen	13
3	Antwerpen 1920 – Un hommage unanime	21
4	De financiële beloftes	28
5	Sporten van de VII ^e Olympiade	33
6	De naoorlogse zoektocht naar olympische sportinfrastructuur	39
7	Ludus pro patria	50
8	De olympische affiche	59
9	De Belgische sportpioniers	61
10	Een race tegen de klok	68
11	Feesten en floralien	77
12	Wintersporten op de zomerspelen	81
13	14 augustus 1920 – The Games Reborn	87
14	De ploeg die de finale verliest, is niet noodzakelijk de op een na beste ploeg	93
15	Volkstoeloop bij het WK wielrijden	97
16	België olympisch kampioen voetbal	104
17	De kunstprijskampen	113
18	De opkomst van de vrouwenolympiade	119
19	Verslag van de marathon	125
20	Sportnieuws van de VII ^e Olympiade	130
21	De publieke belangstelling	144
22	Wie betaalt de rekeningen?	150
23	De nalatenschap van de VII ^e Olympiade	156
	Bibliografie	165
	Illustratieverantwoording	169

VOORWOORD

Maart 2020. We zaten in de laatste rechte lijn van de voorbereiding op de Olympische Spelen in Tokio. Plots werd de wereld opgeschrikt door COVID-19. Niet alleen de sportwereld, iedereen werd getroffen door deze pandemie. Een voor een annuleerden organisatoren hun sportwedstrijden als maatregel om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Het Internationaal Olympisch Comité en het organisatiecomité Tokyo 2020 verplaatsten de Olympische Spelen naar de zomer van 2021, een wijze beslissing. Nu kijken we reikhalzend uit naar 23 juli 2021, de nieuwe start van de Spelen.

Bij gebeurtenissen zoals deze gaat onze aandacht in de eerste plaats naar ieders gezondheid, in het bijzonder die van de meest kwetsbaren in onze samenleving. Dankzij de mateloze inspanningen van zorgverleners en de solidariteit van iedereen kunnen we deze uitdaging overwinnen.

Voor ons land was 2020 extra speciaal: we vieren een historische verjaardag, die van de Olympische Spelen in Antwerpen 100 jaar geleden. De geplande feestelijkheden werden jammer genoeg uitgesteld, we hebben voorlopig niet de kans gekregen om dit jubileum de aandacht te geven die het verdient.

Honderd jaar geleden gingen de Spelen van start in een zeer moeilijke context, minder dan twee jaar na een oorlog die diepe wonden heeft nagelaten in ons land. Er werd ook om uitstel gevraagd, maar die werd niet toegekend. In en buiten de stad waren de littekens van de Eerste Wereldoorlog nog duidelijk te zien. De VIIe Olympiade was dan ook veel meer dan Olympische Spelen. Ze waren van enorm belang voor de internationale Olympische Beweging en voor een wereld in heropbouw.

Vandaag drukken deze 'Spelen van de VIIe Olympiade' nog steeds hun stempel. Heel wat symbolen en tradities die in 1920 werden ingevoerd, maken nog steeds deel uit van elke openingsceremonie. In Antwerpen werd voor het eerst de olympische vlag gehesen, werden duiven gelost als symbool voor vrede en legde Victor Boin voor het eerst de eed af als vertegenwoordiger van de atleten.

Net als 100 jaar geleden bevinden we ons vandaag in woelige tijden. Ook vandaag hebben we nood aan een krachtig symbool voor de veerkracht van mensen overal ter wereld. De olympische vlam is niet gedoofd bij het uitstellen van de Spelen in Tokio. Ze brandt er nog steeds! Een lichtpunt aan het einde van de tunnel. In de eerste plaats voor de atleten, die met vernieuwde ambitie hun voorbereiding hernemen naar een topprestatie op het allerhoogste niveau. Maar ook voor iedereen die rechtstreeks of onrechtstreeks werd getroffen door het coronavirus. Om te tonen dat

we na deze pandemie de rug kunnen rechte(n) en samen kunnen genieten van fantastische sportieve prestaties.

We zullen in Tokio geen 36 keer op het podium staan zoals dat in 1920 het geval was. Toen streeden 29 landen om de medailles, vandaag worden de prijzen verdeeld over meer dan 200 deelnemende landen. Dat betekent niet dat we niet ambitieus mogen zijn. De laatste jaren hebben de Belgische atleten knappe resultaten neergezet op internationaal topniveau. Een lijn die we natuurlijk hopen door te trekken, dankzij een gericht en efficiënt topsportbeleid van de verschillende gemeenschappen bevoegd voor sport in ons land.

Ook buiten hun iconische prestaties en de magie van de Spelen zijn atleten een inspiratie voor jongeren. Ze dragen bij aan een betere samenleving via sport. Dát is de filosofie van het olympisme: van de wereld een betere plek maken via de waarden van sport! Sport is een unieke vector voor de meest fundamentele menselijke waarden: vriendschap, solidariteit, respect en uitmuntendheid.

Laat ons de atleten van Team Belgium dus volop steunen. Zo kunnen zij een nieuwe generatie inspireren. Net zoals atleten als Paavo Nurmi, Hubert Van Innis of Suzanne Lenglen dat honderd jaar geleden deden in Antwerpen.

Wat de Spelen van 1920 betreft, die zullen we te gepasten tijde uitgebreid in de bloemetjes zetten. Want wat geldt voor olympische atleten, is net zo goed waar voor olympische gaststeden: eens een olympiër, altijd een olympiër.

Via dit boek kun je dit unieke evenement alvast herbeleven. Geniet van de vele verhalen, laat je verrassen door de anekdotes en laat je meevoeren naar een uitzonderlijk moment in de Belgische sportgeschiedenis.

Pierre-Olivier Beckers

Voorzitter Belgisch Olympisch en Interfederaal Comité

1

DE LAATSTE GETUIGEN

Honderd jaar na de Antwerpse olympiade zijn de laatste getuigen overleden. Er is waarschijnlijk niemand meer die het uit de eerste hand kan navertellen. De jongste deelnemer aan de Spelen van Antwerpen was de Zweed Nils Skoglund. Hij was veertien jaar en elf dagen oud toen hij zilver won bij het schoonspringen. Op 1 januari 1980 is hij overleden.¹

Na een eeuw zijn officiële brochures, verslagen en wetenschappelijk onderzoek de belangrijkste bronnen om de verhalen van de VIIe Olympiade te reconstrueren. Er is na honderd jaar immers weinig tastbaars overgebleven. De sportinfrastructuur is verdwenen of lijkt in de verste verte niet meer op de olympische infrastructuur uit 1920. Er zijn objecten en relikwieën die in persoonlijke of publieke collecties zijn opgenomen of voor veel geld worden aangeboden, maar die voorwerpen duiden slechts het verhaal. De hoe- en waaromvragen kun je er niet mee beantwoorden.

Er is maar een beperkt aantal documenten die de verhalen van de Spelen van Antwerpen ontsluiten. Door de korte voorbereidingstijd net na de Eerste Wereldoorlog en de grote impact van die oorlog op ons land waren er weinig tijd en geld beschikbaar om structuur te brengen in de organisatie. Daardoor is de VIIe Olympiade nog steeds de onbekendste olympiade uit de moderne geschiedenis. Het archief van de VIIe Olympiade is, zonder een steen te willen werpen, een teleurstelling. De korte voorbereidingstijd voor de Spelen en het faillissement hebben ertoe geleid dat er slechts twee archiefdozen in het archief van het Belgisch Olympisch Comité bewaard zijn over de VIIe Olympiade. Ter vergelijking: het archief van de Spelen van Stockholm van 1912 staat in een boekenrek van 23 meter breed.²

Toch geven de archieven van het Sportimonium in Hofstade, het Felix-Archief in Antwerpen en enkele online archieven geheimen prijs over de Spelen van Antwerpen. Zowel in woord als in beeld. Ze huisvesten originele documenten, foto's of beschrijvende werken die de olympiade doen herleven. Zo zijn er in de periode van de olympiade drie brochures uitgegeven die meer inzicht bieden in de planning of organisatie van de Spelen van 1920. Twee zijn uitgegeven in het Frans, de taal van de elite en dus ook van de organisatoren van de VIIe Olympiade. Elk van de documenten getuigt van een andere tijdsgeest, waardoor ze een unieke kijk geven op de Spelen.

Zo is in 1914 het Antwerpse bidbook *Aurons-nous la VIIe Olympiade à Anvers en 1920?* uitgegeven door het Comité Provisoire des Jeux Olympiques, dat de Spelen op de terreinen van Beerschot wilde organiseren. De

publicatie dateert dus van ruim zes jaar voor de Spelen en van voor de Eerste Wereldoorlog. Dat document moest (in betere tijden) de kandidatuur van Antwerpen kracht bijzetten om door het Internationaal Olympisch Comité verkozen te worden.

De tweede publicatie, de brochure van de Antwerpse feesten en de VIIe Olympiade, getiteld *De VIIe Olympiade en de Feesten van Antwerpen in 1920*, is van 1920 en maakt promotie voor zowel de vele Antwerpse feesten als de VIIe Olympiade. Het bevat bovenal praktische informatie over alle feesten, evenementen en sportwedstrijden uit 1920. Het is tevens de enige Nederlandstalige publicatie.

Het officiële verslag (*Rapport officiel*) van de VIIe Olympiade uitgegeven door het Belgisch Olympisch Comité is, in vergelijking met andere verslagen van olympiades, een summier verslag van de organisatie en uitslag van de Spelen. Omdat het Comité Exécutif kort na de Spelen failliet ging (meer daarover later in dit boek), is het verslag heel beperkt. Bovendien bestaan er verscheidene versies van het document in verschillende archieven. De meeste van die versies zijn niet gedateerd, maar het IOC heeft een kopie uit 1958 ontsloten, die 38 jaar na de organisatie van de Spelen gepubliceerd is. Het Comité Exécutif de la VIIe Olympiade was zoals alle voorgaande en volgende edities verplicht een officieel verslag te publiceren. Onderstaand fragment uit het verslag (vertaald in het Nederlands) schetst de beperkingen van de organisatie om een verslag te produceren.

Het Comité Exécutif van de Antwerpse Spelen, dat een soortgelijk werk wil doen als dat van Londen (1908) en Stockholm (1912) om een blijvende herinnering te geven aan iedereen die geïnteresseerd is in de ontwikkeling van lichamelijke opvoeding in het algemeen en de renovatie van de Olympische Spelen in het bijzonder, besloot de traditie te volgen en een officieel rapport te publiceren. Dit werk is niet zo grondig voltooid als dat van Stockholm (1912).

Ik zal zonder valse bescheidenheid de bevredigende resultaten vermelden die zijn behaald, maar zal met volledige openheid de gemaakte fouten melden, of ze aan de organisatoren kunnen worden toegeschreven, of dat ze uit de geldende voorschriften komen. Het is de taak van morgen om deze voorschriften te vervolmaken. Ook zullen de afgevaardigden van het Belgisch Olympisch Comité op de volgende congressen trachten aan te geven op welke manier de door de Antwerpse Spelen geconstateerde gebreken kunnen worden verholpen, op basis van de informatie die hen door de speciale geschreven artikelen wordt verstrekt door specialisten, leden van verschillende commissies. Deze artikelen konden niet in dit boek worden ingevoegd; de omstandigheden hebben

ons gedwongen om het verslag in te korten, maar de artikels worden bewaard in onze archieven.³

De auteur van dit officiële verslag, Alfred Verdyck, geeft hier meteen aan dat het document en de organisatie van de olympiade enkele beperkingen bevatten. Honderd jaar later is van dat archief weinig of niets terug te vinden. De artikels waarvan sprake is, zijn alleen in het archief van het IOC terug te vinden.

Gelukkig zijn er nog andere publicaties. Sommige nationale olympische comités van deelnemende landen maakten verslagen van de Olympische Spelen die ook werden uitgegeven. Ze geven een overzicht van de atleten die de landen uitzonden, documenteren hun prestaties en geven een sfeerverslag van het evenement. Omdat er maar een beperkt aantal landen deelnamen aan de eerste naoorlogse spelen, is ook die potentiële bronnenlijst beperkt. Zo maakten de Britten en de Fransen geen verslag. De Amerikanen gelukkig wel, en zelfs zeer uitgebreid. Het *Report of the American Olympic Committee. Seventh Olympic Games. Antwerp, Belgium 1920* telt maar liefst 451 bladzijden. Ook de Denen, Finnen, Zweden, Italianen en Japanners schreven een verslag.⁴

Verder zijn er ook academische publicaties die ingaan op de enige Belgische olympiade. Artikels in wetenschappelijke tijdschriften bespreken specifieke facetten ervan: de rol van specifieke atleten, de ontwikkeling van olympische sportdisciplines of de bijdrage van de VIIe Olympiade aan de ontwikkeling van de Olympische Beweging. Professor Roland Renson is de academicus met de grootste aandacht voor de VIIe Olympiade. Deze professor emeritus van de Katholieke Universiteit Leuven heeft zich in zijn hele carrière sterk ingezet voor de geschiedenis van de (Belgische) sport in het algemeen en het onderzoek naar de VIIe Olympiade in het bijzonder. Renson startte in 1973 met sporthistorisch onderzoek en richtte in 1985 de vzw Sportmuseum Vlaanderen op. Die is de voorloper van het huidige Sportimonium, dat in 2004 werd geopend. Als stichter, eerste voorzitter en huidig erevoorzitter van dat Sportimonium heeft Renson lang het voortouw genomen om de Belgische sportgeschiedenis zichtbaar en tastbaar te maken. Naast zijn brede historische oeuvre, is zijn Engelstalige publicatie *The Games Reborn: The 7th Olympiad, Antwerp 1920* uit 1996 de internationale referentie met betrekking tot de Olympische Spelen van Antwerpen. Op basis van een rijke bronnenlijst beschrijft Renson de voorbereiding en het verloop van de Spelen. Het boek is een vertaling van *De VIIe Olympiade Antwerpen 1920. De herboren Spelen* uit 1995. Later werd het werk ook vertaald in het Frans (*La VIIème Olympiade Anvers 1920. Les Jeux ressuscités*), maar deze titels zijn niet meer te verkrijgen.

In de nu volgende hoofdstukken worden de unieke verhalen verteld die tot nog toe verborgen zaten in verschillende archieven, bibliotheken en academische werken. Ze betreffen de tegenstrijdige belangen in een kluwen van verenigingen, anekdotes over sportwedstrijden en andere gebeurtenissen. Verder is er ruime aandacht voor de rol van Antwerpen bij het ontstaan van olympische rituelen die nog steeds gangbaar zijn. De geschiedenis van de VIIe Olympiade is uniek maar onbekend. Honderd jaar na dato kunnen hierdoor de Spelen van Antwerpen worden herbeleefd.